

„ENIGMA OTILIEI” DE G. CĂLINESCU

PROF. PAULA-LIVIA VORNICEANU
LICEUL TEORETIC „ION NECULCE” TÂRGU FRUMOS

Context

- Opera literară „Enigma Otiliei” de George Călinescu apare la sfârșitul perioadei interbelice și este al doilea dintre cele patru romane scrise de către acesta („Cartea Nunții”, „Enigma Otiliei”, „Bietul Ioanide”, „Scrinul Negru”).

Încadrarea în specia literară

- Este **roman** prin amploarea acțiunii desfășurate pe mai multe planuri, prin conflictul complex la care participa numeroase personaje și prin viziunea amplă asupra vieții pe care o oferă. Este roman realist prin: temă, structură, specificul secvențelor descriptive, realizarea personajelor, dar depășește modelul realismului clasic, balzacian, prin elemente ale modernității.
- Scriere realist-**obiectivă**, „Enigma Otiliei” se realizează prin narațiunea la persoană a III-a, nonfocalizată, naratorul fiind omniscient și omniprezent.

Temă literară

- Prin **temă**, romanul este balzacian și citadin, caracterul citadin fiind un aspect al **modernismului** lovinescian. Frescă a burgheziei bucureștene de la începutul secolului XX-lea, imaginea societății constituie fundalul pe care se proiectează formarea/maturizarea unui tânăr, care, înainte de a-și face o carieră, trăiește experiența iubirii și a relațiilor de familie. Roman al unei familii și istorie a unei moșteniri, romanul este **realist balzacian** prin motivul moștenirii și al paternității.

Titlu

- **Titlul** inițial, „Părinții Otiliei”, reflectă ideea balzaciană a paternității pentru că fiecare dintre personaje determină cumva soarta orfanei Otilia, ca niște „părinți”. Autorul schimbă titlul din motive editoriale, punând accentul pe misterul protagonistei.

Structură

- Romanul, **alcătuit** din 20 de capitole, este construit pe mai multe planuri narrative care urmăresc destinul unor personaje, prin acumularea detaliilor: destinul Otiliei, al lui Felix, al membrilor clanului Tulea, al lui Stănică etc.

Compoziție

- **Incipitul** romanului fixează veridic cadrul **temporal** („într-o seară de la începutul lui iulie 1909) și **spațial** (descrierea străzii Antim, a arhitecturii casei lui moș Costache, a interioarelor etc.), prezintă principalele personaje, sugerează conflictul și trasează principalele planuri epice. **Finalul** este închis prin rezolvarea conflictului și este urmat de un epilog. **Simetria** incipitului cu finalul se realizează prin descrierea străzii Antim și a casei lui moș Costache din perspectiva lui Felix, intrusul din familia Giurgiuveanu, în momente diferite ale existenței sale (adolescență și aproximativ zece ani mai târziu, „după război”).

Acțiune

- **Acțiunea** romanului începe cu venirea tânărului Felix, orfan, absolvent al Liceului Internat din Iași, la București, în casa unchiului și tutorelui său legal, pentru a urma Facultatea de Medicină. Costache Giurgiuveanu este un rentier avar, care o crește în casa lui pe Otilia Mărculescu, fiica sa vitregă, cu intenția de a o înfia. Aglae o consideră un pericol pentru moștenirea fratelui ei. Pătruns în locuința, Felix îl cunoaște pe unchiul său, un omuleț straniu care îi răspunde bâlbâit, „nu-nu stă nimeni aici, nu cunosc”, pe verișoara Otilia și asistă la o scenă de familie: jocul de table.
- **Intriga romanului** se dezvoltă pe două planuri: istoria moștenirii lui Costache Giurgiuveanu și destinul lui Felix Sima.

Motive literare

- Alături de avaricie, lăcomie și parvenitism, teme literare specifice romanului **realist**, sunt înfățișate aspecte ale familiei burgheze: relația dintre părinți și copii, relația dintre soți, căsătoria, orfanul.
- **Căsătoria** face parte din preocupările unor personaje: Aurica, fată bătrână, are obsesia căsătoriei; Titi se tulbură erotic în prezența femeilor și trăiește o scurtă experiență matrimonială, Pascalopol dorește să aibă o familie și se căsătorește cu Otilia, Stănică se însoară cu Olimpia pentru zestrea niciodată primită, dar nu-și asumă rolul de soț sau de tată.

Personaje

- O trăsătură a formulei estetice literare **moderne** este ambiguitatea personajelor.
- Moș Costache nu este un avar dezumanizat. El nu și-a pierdut instinctul de supraviețuire (cheltuiește pentru propria sănătate) și nutrește o iubire paternă sinceră pentru Otilia.
- Pascalopol o iubește pe Otilia patern și viril, în același timp.
- Felix nu este ambițiosul lipsit de scrupule, ci un adolescent orfan capabil de a iubi dezinteresat, dar hotărât să-și facă o carieră, se bazează pe luciditate și profunzime intelectuală.
- Arivistul Stănică este demagog al ideii de paternitate, escroc și principial, hoț și sentimental.

Personaje

- Felix și Otilia alcătuiesc un **cuplu de personaje** care ilustrează tema iubirii, în acest roman realist.
- Cocheta și ambițiosul, din tipologia clasică, fata exuberantă și tânărul rațional, au în comun condiția socială – adolescenți orfani care încă au nevoie de protectori – și statutul intelectual superior față de copiii cu părinți din familia Tulea.

Epilog

- În **epilog**, câțiva ani mai târziu, Felix se întâlnește în tren cu Pascalopol, care îi spune că i-a redat Otiliei libertatea de a-și trăi tinerețea, iar ea a devenit soția unui conte exotic din Argentina.
- La rândul lui, Felix își realizează idealurile profesionale, devenind un medic renumit și profesor universitar, se căsătorește și „intră, prin soție, într-un cerc de persoane influente”.
- Otilia reprezintă pentru Felix o imagine a eternului feminin, iar pentru Pascalopol o enigmă.

Concluzie

- „Enigma Otiliei” este un roman realist (balzacian) prin: prezentarea critică a unor aspecte ale societății bucureștene de la începutul secolului al XX-lea, motivul paternității și al moștenirii, structură, veridicitate, utilizarea narațiunii la persoana a III-a, dar depășește modelul realismului clasic prin elemente ale modernității (ambiguitatea personajelor, realizarea scenică a capitolului al XVIII-lea, tehnicile moderne de caracterizare, precum comportamentismul și reflectarea poliedrică a personalității Otiliei în conștiința celorlalte personaje).

